

Продовження розмови

З'ясуйте значення слів — і ви звільните людство від половини суперечок.

Р. Декарт

У коментарях читачів до моєї статті « [Націоналізм: чим він є — злом чи добром?](#) » відображене переважно позитивне ставлення до націоналізму, хоча є й негативні висловлювання. Отже, ведеться дискусія, яка засвідчує, по-перше, що ця проблема потребує ширшого і глибшого аналізу, а по-друге, що далеко не всі читачі знають сучасне значення політологічних термінів (слів), які стосуються цієї проблеми. Тому я вирішив написати ще одну статтю, в якій на підставі довідкової літератури сучасної української (не радянської) політології, викладаючи матеріал, даватиму визначення термінів.

Почну з того, що один із читачів (Анатолій Ціпка) вважає, що я допускаю неточність, коли вживаю термін «німецький фашизм (нацизм)». Він пише: «фашизм — це Італія, нацизм — це Німеччина, імпер-шовінізм (більшовизм) — Росія (СРСР), а все це — тоталітарні режими». Насправді неточності немає, просто ми пишемо про дещо інші речі — я про ідеологію та політику, а читач — про режими, тому це питання потребує додаткового з'ясування.

Відомо, що є слова (терміни) — «націоналізм», «шовінізм», «фашизм», «нацизм», «комунізм», є відповідні цим словам ідеології і політики та є їхнє втілення в життя — і ці три характеристики потрібно розрізняти.

1. **Націоналізм** (франц. nationalisme, походить він від лат. natio — народ, нація) — це ідеологія і політика, в основу якої покладено ідеї переваги власних національних інтересів будь-якої нації над усіма іншими інтересами. Оскільки нація має різні інтереси, то можна дати дещо ширше визначення: націоналізм — це система поглядів, в основу яких покладено ідеї про життєву необхідність надання переваги політичним, економічним, культурним та духовним інтересам власної нації над такими ж інтересами усіх інших націй.

Встановити зараз, хто є автором ідеології і політики націоналізму, неможливо, разом з тим є всі підстави стверджувати, що ця ідеологія та політика дуже широко втілена в життя, практично її дотримуються народи майже всіх національних держав, хоч мало хто з них усвідомлює це.

У зв'язку з цим слід згадати про необхідність розрізняти націоналізм вільних народів, поневолених народів і народів-поневолювачів. У вільних народів (до яких належать, наприклад, всі європейські народи) влада належить нації, тобто є націократія (про що мова нижче), тому в цих народів є так званий націоналізм панування; у поневолених або частково поневолених народів (до яких належить і Україна, яка поки що залишається поневоленою економічно, культурно та духовно) є націоналізм визволення, а в народів-поневолювачів (до яких належить, зокрема, Росія) також є націоналізм, але вражений шовінізмом.

В коментарях є твердження (Володимир Стус), по-перше, що націоналізм це форма ксенофобії, а по-друге, що націоналізм несумісний із демократією. З'ясувати, наскільки правдивими є ці твердження, можна тільки на підставі визначення термінів «ксенофобія» і «демократія».

Ксенофобія (грецьк. *xenos* — чужий і *phobos* — страх) — це нав'язливий страх перед незнайомими особами, проте в політології цей термін має дещо інше значення — це вороже, нетолерантне ставлення до всього чужого, іноземного.

Порівнюючи значення двох термінів — «націоналізм» і «ксенофобія», стає цілком очевидно, що природний, здоровий націоналізм будь-якої нації не є і бути не може формою ксенофобії, оскільки він віддає перевагу не своїй нації (не вивищує її, не вважає її винятковою), а тільки своїм національним інтересам, не маючи при цьому ворожого чи нетолерантного ставлення до всього чужого, іноземного.

Винятком з цього правила є тільки націоналізм поневолених народів, який нетолерантно і дуже вороже ставиться до всіх без винятку поневолювачів (завойовників, загарбників), незалежно від виду поневолення — політичного, економічного, культурного чи духовного. У таких випадках організований націоналізм поневоленого народу у своїх національно-визвольних війнах з поневолювачем звичайно є дуже радикальним, але цей радикалізм не є формою ксенофобії, а формою вимушеного обстоювання своїх національних інтересів, тобто цілком виправданою формою захисту.

Проте, якщо врахувати, що бойовим простором сучасних і майбутніх війн все більше стає передовсім розум людини і плоди її інтелектуальної діяльності, то радикалізм націоналізму поневолених народів, серед них і України, має визначатися не стільки сильною рукою, скільки розумною головою. На превеликий жаль, цього часто не враховують деякі ура-патріоти з відомих наших пронаціоналістичних партій, у зв'язку з чим вони нерідко своїми діями спричиняють дискредитацію націоналізму.

Що ж до ксенофобії, то її формою є тільки націоналізм народів-поневолювачів, оскільки в них він є уражений шовінізмом, а нерідко ще й фашизмом чи нацизмом (детальніше про це нижче).

Що стосується демократії, то читач (Володимир Стус) вважає її несумісною з націоналізмом тому, що, на його думку, демократія «базирується на правах громадян и где государство, согласно Руссо, есть формой общественного договора не этносов и не

націй, а равноправих граждан». Не вдаватимуся до аналізу цього твердження, лише зазначу, що при його обґрунтуванні посилалися на ідеї Жан-Жака Руссо (1712—1778) означає повністю ігнорувати сучасну реальність, а вона є наступною.

Демократія (грецьк. *demokratia* — народовладдя, від *demos* — народ, нація і *kratos* — влада) — це форма організації і функціонування політичної системи, яка ґрунтується на визнанні того, по-перше, що народ є джерелом влади, а по-друге, що народ має право брати участь у розв'язанні державних справ, користуючись при цьому широким колом громадських прав і свобод.

Зараз у більшості держав, зокрема у всіх європейських державах, фактично є демократична форма організації та функціонування політичної системи, але незважаючи на це, всі ці держави віддавали і віддають перевагу тільки своїм власним (не чужим!) національним інтересам над усіма іншими інтересами, а це означає, що вони дотримувалися і дотримуються ідеології та політики націоналізму (мабуть, навіть не усвідомлюючи цього).

Отже, націоналізм на сто відсотків сумісний з демократією. Більше того, є підстави вважати, що з демократією сумісна і націократія. Про що йдеться?

Націократія (лат. *natio* — нація і грецьк. *kratos* — влада) — це форма організації і функціонування політичної системи, що ґрунтується на визнанні саме нації джерелом влади. За М. Сціборським, який 1935 року запропонував цей термін, націократія — це «режим панування нації у власній державі, що здійснюється владою всіх (...) верств населення (...), об'єднаних в представницьких органах державного управління».

Важливо зазначити, що націократія не є вигадкою українських націоналістів, вона існує реально. Відомо, що дуже багато країн світу вже давно живуть за принципом націократії, наприклад, народи таких держав, як Англія чи Японія, будучи відвертими націоналістами, вже сторіччями живуть за цим принципом і навіть не усвідомлюють цього тому, що в них націоналізм і націократія закладені в генах, а отже є підсвідомими, органічними. Незважаючи на це, вони належать до держав з розвинутою демократією. З цього випливає, що націократія є різновид демократії.

Отже, націократія, по-перше, цілком сумісна з демократією, а по-друге, як влада нації вона існувала ще задовго до появи самого терміна «націократія».

2. **Шовінізм** (франц. *chauvinisme chauvin* — войовничий) — це термін, який походить, як вже зазначалося у попередній моїй статті, від прізвища солдата наполеонівської армії Н. Шовена. Цим терміном, починаючи з XVIII сторіччя, позначають ідеологію і політику, яка проповідує національну винятковість певної нації, а також національну ворожнечу та ненависть. Проте ця ідеологія і політика практикувалися ще задовго до появи терміна «шовінізм», причому тільки в народів-поневолювачів, зокрема в Росії, де і зараз процвітає великоросійський шовінізм (імпер-шовінізм), а в комуністичного (більшовицького) режиму Росії (СРСР) шовінізм був аж надто войовничим, тобто набував уже ознак фашизму.

Отже, ідеологія і політика шовінізму, мабуть, не мала конкретного автора (очевидно, це «народна творчість»), відома тільки людина, від прізвища якої походить цей термін.

3. **Фашизм** (італ. fascismo — дослівно зв'язка хмизу) — це ідеологія і політика войовничого шовінізму та расизму. Творцем цієї ідеології і політики був Беніто Муссоліні (Італія, близько 1919 року), він запропонував і назву «фашизм», якою хотів, очевидно, підкреслити певну єдність своєї партії і народу. Прийшовши 1922 року до влади, він апробував фашизм на практиці. Відомо, що фашистська політико-господарська модель держави мала не тільки значні негативні якості, але й певні позитивні, про що свідчить хоча б той факт, що фашистський устрій Італії спочатку підніс її силу та авторитет на значну висоту. Тому ідеологію та політику італійського фашизму почали запозичувати й інші держави, зокрема нацистська Німеччина.

4. **Нацизм** — це скорочена назва німецького націонал-соціалізму Адольфа Гітлера. Створюючи свою ідеологію та політику, Гітлер спирався значною мірою на ідеологію та політику італійського фашизму, тому нацистів також називали фашистами, але німецькими (можна сказати, що фашизм німецький є різновидом італійського). Отже, назви «нацизм» і «німецький фашизм» стали синонімами. Тому коли я пишу «німецький фашизм (нацизм)», то ніякої неточності не допускаю.

Таким чином, фашизм і нацизм, на відміну від шовінізму, мають своїх конкретних творців (авторів) і сучасне уявлення про них формувалося не тисячоліттями, а лише протягом десятиріч.

5. **Комунізм** (франц. communisme лат. communis — спільний, загальний) — це ідеологія і політика, в основу якої покладено політико-філософське вчення, яке базується на творах К. Маркса і Ф. Енгельса. Марксистська модель людської цивілізації передбачала, що людське суспільство революційним шляхом перетвориться на безнаціональне, а згодом і на безкласове суспільство та що засоби виробництва і власність стануть суспільними. Передбачалося також, що в майбутньому таке суспільство стане бездержавно-інтернаціональним утворенням з космополітичною нівеляцією всього людства. На підставі цих уявлень ідеологи комунізму стверджували, що інтернаціоналізм абсолютно несумісний з націоналізмом, оскільки він у корені протилежний і непримиренно ворожий йому.

Тому постає питання: чи націоналізм насправді несумісний з інтернаціоналізмом? Для того, щоби обґрунтовано відповісти на це запитання, необхідно спочатку дати сучасне визначення значення терміну «інтернаціоналізм».

Інтернаціоналізм (лат. inter... — між, посеред і natio — народ, нація) — це ідейно-політичний принцип, що проголошує рівність, солідарність і співробітництво всіх країн (народів, націй). А оскільки нації (народи) від природи своєї є націоналістами (про що мова нижче), то можна стверджувати, що націоналізм та інтернаціоналізм є цілком сумісні.

Прикладом справжнього інтернаціоналізму і співдружності держав (народів, націй) є

Європейський Союз. Незважаючи на те, що народи всіх європейських держав за своєю суттю є націоналістами (вони повністю дотримуються ідеології та політики націоналізму) та що в кожній з цих держав панує націократичний лад (в них джерелом влади фактично є тільки титульна нація), вони створили прекрасно функціонуючий і багатий союз, куди вже давно мріє вступити й Україна.

Отже, є всі підстави стверджувати, що Євросоюз — це інтернаціональний союз націоналістів, або інакше — це інтернаціональний союз націократичних держав.

Таким чином, практика показала, що твердження ідеологів комунізму про те, що інтернаціоналізм в корені протилежний і непримиренно ворожий націоналізмові, є геть неправильним, бо насправді вони є не антагоністами, а синергістами (діють в одному напрямі), тому цілком сумісні. Крім того, досвід нашої держави свідчить про те, що утопічні твердження комуністів ще й зараз є дуже шкідливими для нашої держави, оскільки і через двадцять років після краху комуністичної ідеології та політики значна частина українців вірить у різні комуністичні нісенітниці, чим суттєво гальмують вступ України в Євросоюз та в інші євроатлантичні структури.

Що є що? Тепер, коли з'ясовано значення всіх п'яти основних ідеологій, можна приступити до з'ясування питання: чим є кожна з них? Проте тут знову постає запитання: за якими критеріями оцінювати їх?

Очевидно, такими критеріями є передовсім їхнє ставлення (позитивне чи негативне) до існування націй, приватної власності та до ринкової економіки. За цими критеріями зазначені ідеології можна розділити на дві групи:

перша група — це ідеології, які позитивно ставляться до існування націй, приватної власності та ринкової економіки; до цієї групи належать: націоналізм, шовінізм, фашизм і нацизм;

друга група — це ідеології, які негативно ставляться до всіх зазначених показників; до цієї групи належить лише комунізм.

Проте виявилось, що перша група ідеологій потребує ще додаткового поділу за їхнім походженням — необхідно встановити, коли і чому вони виникли та яка їхня природа. Почну з націоналізму.

Націоналізм, як показано вище, — це ідеологія, в основу якої покладено ідеї про життєву необхідність надання переваги власним інтересам. Отже, принцип надання переваги власним інтересам і є основною ознакою націоналізму. Постає запитання: коли вперше та в кого виникла необхідність втілювати цей принцип у життя і чому цей принцип діє безвідмовно?

Сьогодні є всі підстави стверджувати, що вперше потреба втілення цього принципу в життя виникла три мільярди років тому, коли на планеті Земля з'явилася жива матерія у вигляді одноклітинних організмів. Уже ті перші живі організми в боротьбі за їжу і територію мусили віддавати перевагу своїм власним інтересам. Отже, потреба втілення

основного принципу націоналізму в життя виникла ще за мільярди років до появи самого терміну «націоналізм». Цей фундаментальний принцип став у живій природі універсальним — його дотримуються усі без винятку живі істоти від одноклітинних організмів аж до людини і дотримуються тому, що він допомагає їм вижити в безперервній і безкомпромісній боротьбі за їжу і територію, а людям — ще й за ресурси. А це означає, що і для націй націоналізм є своєрідною системою захисту, їхньою імунною системою.

Безвідмовно принцип націоналізму діє тому, що він закладений в генах. Сучасні досягнення генетики, особливо квантової (хвильової) дають підстави стверджувати, що усі живі організми є дуже складними біологічними системами з програмним управлінням. Програмне забезпечення цих систем знаходиться в геномі (сукупності генів), який містить величезну кількість інформації (набагато більшу, ніж усі томи Великої британської енциклопедії) і вся ця інформація за своєю суттю є генетичними програмами, які визначають не тільки структуру та функціонування організму, але й його поведінку, зокрема поведінку стосовно захисту людьми своїх власних інтересів та інтересів своєї нації.

Отже, націоналізм (як принцип надання переваги власним інтересам) — це категорія генетична, а тому універсальна, досконала та вічна.

На підставі сказаного можна стверджувати, що націоналізм є природним і нормальним (здоровим) станом окремої людини, групи людей та націй (народів). У зв'язку з цим звинувачувати будь-яку людину, групу людей чи націю в націоналізмі — це все одно, що звинувачувати їх у тому, що вони є здоровими.

Тепер про шовінізм, фашизм і нацизм. Ці три ідеології є продуктом роботи людського розуму, тобто це категорії не генетичні, а розумові, тому вони є неуніверсальними, недосконалими і невічними. Принципи цих ідеологій виникли на дуже пізніх етапах еволюції, а саме десь на найновішому етапі розвитку вже людини, коли вона навчилася зберігати їжу про запас та створювати, вдосконалювати і робити все комфортнішим своє житло, тобто коли виникла реальна потреба боротися ще й за ресурси.

Тут зразу потрібно зазначити, що шовінізм, фашизм, нацизм і комунізм — це хворобливі (патологічні) відхилення від нормального, здорового націоналізму, можна сказати, що це хвороби, на які, за певних обставин, може захворіти націоналізм тої чи іншої нації. На цій підставі багато хто стверджує, що націоналізм — це і є шовінізм, фашизм, нацизм, тобто, що ці поняття є якщо не тотожні, то дуже близькі.

Насправді таке розуміння цих понять є грубою помилкою. Думати так, а тим більше так стверджувати, то все одно, що на підставі того, що людина може захворіти, наприклад, на сифіліс чи шизофренію, стверджувати, що все людство є сифілітиками чи шизофреніками. Впевнений, що стосовно хвороб людей така думка нікому навіть в голову не прийде, а от стосовно націоналізму — чомусь приходиться. Очевидно, такий погляд на націоналізм комусь був і є дуже потрібний. Легко здогадатися кому — звичайно, тільки народам-поневолювачам, оскільки саме вони зробили все можливе і неможливе для того,

щоби дискредитувати націоналізм. Розгляну ці питання трохи детальніше і почну з шовінізму.

Шовінізм, як уже зазначалося, — це ідеологія, яка проповідує винятковість певної нації, вивищує її. Отже, принцип визнання своєї нації у чомусь вищою та винятковою і є головною ознакою шовінізму. Тепер неможливо встановити, коли саме виник цей принцип і чи є в нього конкретний автор, сьогодні можна стверджувати лише, що виник він передовсім в різних народів-поневолювачів і набагато раніше від терміна «шовінізм». У народів-поневолювачів шовінізм як хвороба націоналізму є дуже поширеним, але оскільки вона є відносно найлегшою серед інших його хвороб, то практично не викликає серйозного турбування з боку світового співтовариства, а шкода.

Фашизм (італійський) і **нацизм** (німецький фашизм) — це дві тотожні ідеології, які, як показано вище, є ідеологіями войовничого шовінізму та расизму. Вони створені в минулому сторіччі і мають своїх конкретних авторів — Муссоліні та Гітлера, це продукт роботи їхнього, як виявилось, не зовсім здорового розуму. На основі цих ідеологій їхні автори створили в своїх країнах фашистські режими. Будучи расистами, вони розрізняли вищі та нижчі раси (свої народи, звичайно, зараховували до вищої раси). За допомогою технологічно-силових методів ведення війни, один із них — Гітлер розпочав масштабні операції (бойові дії) з метою підкорити собі народи нижчої раси, до яких зараховував передовсім усі слов'янські народи.

Отже виявилось, що фашизм був важкою хворобою італійського націоналізму, а нацизм — ще важчою хворобою німецького націоналізму. Оскільки фашизм (нацизм) ставав все більшою загрозою для національної безпеки багатьох країн, то міжнародне співтовариство, об'єднавши свої зусилля, ліквідувало усі фашистські режими, а ідеологію і політику фашизму (нацизму) поставило поза законом. У результаті таких рішучих, можна сказати — хірургічних втручань народи Німеччини, Італії та деяких інших держав, які були вражені фашизмом (нацизмом), вилікувалися від нього і повернулися у стан свого нормального, здорового націоналізму.

Комунізм, як показано вище, — це ідеологія і політика, яка базується на творах К. Маркса та Ф. Енгельса і передбачає побудову безнаціонального, безкласового, бездержавного утворення з космополітичною нівеляцією всього людства. Передбачалося, що для побудови такого утворення необхідно буде: а) змінити психологію і поведінку людей; б) осуспільнити засоби виробництва та власність і в) створити планову (неринкову) економіку. Слід сказати, що це подавалося як три кити, на яких мала стояти велична будівля всесвітнього комунізму.

Проте спроба побудувати комунізм в СРСР та в інших державах так званого соціалістичного табору провалилася, і провалилася тому, що ці три кити виявилися лише нікчемними глиняними ніжками «колоса».

По-перше, змінити поведінку людей у потрібному напрямі не вдалося і зараз стало зрозуміло чому. Виявилось, що, як уже зазначалося, людина є дуже складною біологічною системою з програмним управлінням і її психологія та поведінка на базовому

рівні визначені генетичними програмами, а це означає, що для їхньої зміни потрібно змінити зазначені програми. Проте навіть сучасна генетика здійснювати такі зміни не спроможна і невідомо, чи буде коли-небудь спроможна.

По-друге, осуспільнення засобів виробництва і власності позбавило людей мотивації до виготовлення якісної продукції і до послідовного збільшення продуктивності праці, що призвело до дуже низької ефективності економіки.

По-третє, відомо, що планова економіка позбавлена механізмів саморегуляції, а регулювати з центру за допомогою держплану, навіть з використанням комп'ютерної техніки, економіку такої великої держави, якою був СРСР, виявилось неможливим.

Все сказане породжувало суцільний дефіцит навіть малоякісної продукції і фактично робило економіку СРСР нежиттєздатною.

Отже, всі основоположні твердження класиків марксизму-ленінізму виявилися протиприродними і неспроможними, тому й не дивно, що створена на їхній основі ідеологія і політика комунізму зазнала цілковитого краху.

З цього приводу варто згадати той факт, що в психіатрії існує синдром систематизованого марення. Люди, які хворіють на цей синдром, можуть говорити чи писати логічно, послідовно і переконливо, а деякі в чомусь навіть геніально, проте їхні творіння є маячною тому, що основоположні твердження таких творінь є хибними, надуманими.

Так от, виглядає на те, що твори, на яких базується ідеологія і політика комунізму, є саме такою геніальною систематизованою маячною. Тут варто сказати, що ситуація з фашизмом і нацизмом є аналогічною, оскільки все вказує на те, що їхня ідеологія і політика теж базуються на таких же творах.

Таким чином, є достатньо підстав вважати, що такі ідеології і політики, як фашизм, нацизм та комунізм, втілення яких у життя «ощасливило» людство концтаборами і ГУЛАГами, голодоморами та іншими способами масового знищення людей, є творінням конкретних осіб, у яких були, очевидно, певні психічні розлади, а саме синдром систематизованої маячності. Тому прирівнювати природний, нормальний (здоровий) націоналізм до цих витворів хворої психіки, зокрема до нацизму, можуть тільки люди, які не обізнані з проблемою націоналізму, люди, які навмисне хочуть дискредитувати націоналізм, або люди, у яких теж є проблеми з психікою.

Хочеться вірити, що людство, переживши великомасштабні експерименти комуністів, фашистів і нацистів, які супроводжувалися мільйонними людськими жертвами, буде завжди пильним і не дасть можливості різним «геніям» ще раз втягнути себе в афери, подібні до комунізму, фашизму та нацизму, а продовжуватиме йти природним і здоровим шляхом націоналізму та націократії.

Володимир Монастирський, доктор медичних наук, професор

<http://www.day.kiev.ua/210968>